

کتاب شب امتحان جغرافیای ایران دهم از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

۱- **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم، بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه، تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها مثل یک آزمون کامل هستند. برای این آزمون‌ها در کنار سؤالات نکات مشاوره‌ای نوشتیم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کنند.
ب) **آزمون‌های طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمونی را که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید.

۲- **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان نهایی طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند. در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم نکات مشاوره‌ای دارند.

ب) **آزمون‌های طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها شامل امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳، شبیه‌ساز امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳ و دو آزمون چالشی‌تر با عنوان «بیست پلاس» است.

۳- **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم. پاسخ‌ها مطابق با فرمت پاسخ‌برگ مورد تأیید آموزش و پرورش دارای ریزبارم‌بندی و آدرس مبحثی می‌باشند.

۴- **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** این قسمت برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند. در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان جغرافیای ایران نیاز دارید، تنها در ۱۰ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید! **یک راهکار:** موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۵ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

بارم‌بندی درس جغرافیای ایران

نمره	پایانی نوبت دوم	پایانی نوبت اول	درس‌ها
۷	۰/۵	۲	اول
	۰/۵	۲	دوم
	۱	۳	سوم
	۲/۵	۴	چهارم
	۲/۵	۴	پنجم
۱۳	۴	—	ششم
	۲/۵	—	هفتم
	۱	—	هشتم
	۲/۵	—	نهم
	۳	—	دهم
	۲۰ نمره	۱۵ نمره	جمع

فهرست

صفحه صفحه

نوبت آزمون پاسخ‌نامه

۳۷	۳	اول (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۱
۳۷	۵	اول (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۲
۳۸	۷	اول (طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۳
۳۹	۱۰	اول (طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۴
۴۰	۱۳	دوم (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۵
۴۰	۱۶	دوم (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۶
۴۱	۱۹	دوم (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۷
۴۲	۲۲	دوم (طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۸
۴۳	۲۵	دوم (طبقه‌بندی نشده) ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۳	آزمون شماره ۹
۴۴	۲۸	دوم (طبقه‌بندی نشده) ۱۰ شبیه‌ساز خرداد ۱۴۰۳	آزمون شماره ۱۰
۴۴	۳۱	دوم (طبقه‌بندی نشده) ۱۱ بیست پلاس (چالشی‌تر)	آزمون شماره ۱۱
۴۶	۳۴	دوم (طبقه‌بندی نشده) ۱۲ بیست پلاس (چالشی‌تر)	آزمون شماره ۱۲

درس‌نامه توپ برای شب امتحان

۴۷

۵ نمره از امتحان نوبت اول جغرافیای دهم مربوط به جغرافیای استان است.

ردیف	درس اول	نمره												
۱	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. جغرافیای روستایی زیرشاخه جغرافیای طبیعی محسوب می‌شود.	۰/۲۵												
۲	جمله‌های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید. الف) واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد نام دارد. ب) به مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان گفته می‌شود.	۰/۵												
۳	گزینه صحیح را انتخاب کنید. کدام گزینه از شاخه‌های جغرافیایی انسانی به شمار نمی‌رود؟ (۱) جغرافیای شهری (۲) جغرافیای اقتصادی (۳) جغرافیای زیستی (۴) جغرافیای سیاسی	۰/۲۵												
۴	عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی چگونه است؟ نام ببرید.	۰/۵												
۵	دو عامل مهم در علم جغرافیا را نام ببرید. با توجه به این‌که اساس علم جغرافیا بر پایه این دو عامل شکل می‌گیرد، سؤال مهمی است.	۰/۵												
درس دوم														
۶	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. سؤال «چه موقع» با رکن اصلی جغرافیا یعنی مکان وقوع پدیده‌ها سروکار دارد.	۰/۲۵												
۷	جمله زیر را با کلمه مناسب کامل کنید. سؤال به سیر تکوین و تحول پدیده می‌پردازد.	۰/۲۵												
۸	گزینه صحیح را انتخاب کنید. به ترتیب مرحله سوم و چهارم یک تحقیق و پژوهش جغرافیایی کدام است؟ (۱) تدوین فرضیه - جمع‌آوری اطلاعات (۲) پردازش اطلاعات - نتیجه‌گیری (۳) جمع‌آوری اطلاعات - پردازش اطلاعات (۴) طرح سؤال - تدوین فرضیه	۰/۲۵												
۹	دو مورد از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات را بنویسید.	۰/۵												
۱۰	فرضیه‌های یک پژوهشگر به چه عواملی بستگی دارد؟	۰/۲۵												
درس سوم														
۱۱	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در جنوب منطقه معتدله نیم‌کره شمالی واقع شده است.	۰/۲۵												
۱۲	جمله زیر را با کلمه مناسب کامل کنید. محل قرارگیری هر مکان نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود نام دارد.	۰/۲۵												
۱۳	هر یک از ویژگی‌های ستون (۱) را به موارد مرتبط در ستون (۲) وصل کنید. (در ستون (۲) یک مورد اضافه است.)	۱												
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%;">ستون (۱)</th> <th style="width: 50%;">ستون (۲)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>الف) موقعیت ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی ایران</td> <td>۱) موقعیت نسبی</td> </tr> <tr> <td>ب) طولانی‌ترین مرز ایران با این کشور</td> <td>۲) ارمنستان</td> </tr> <tr> <td>ج) همسایگی پاکستان و افغانستان در شرق ایران</td> <td>۳) موقعیت مطلق</td> </tr> <tr> <td>د) کوتاه‌ترین مرز ایران با این کشور</td> <td>۴) عراق</td> </tr> <tr> <td></td> <td>۵) آذربایجان</td> </tr> </tbody> </table>		ستون (۱)	ستون (۲)	الف) موقعیت ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی ایران	۱) موقعیت نسبی	ب) طولانی‌ترین مرز ایران با این کشور	۲) ارمنستان	ج) همسایگی پاکستان و افغانستان در شرق ایران	۳) موقعیت مطلق	د) کوتاه‌ترین مرز ایران با این کشور	۴) عراق		۵) آذربایجان	
ستون (۱)	ستون (۲)													
الف) موقعیت ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی ایران	۱) موقعیت نسبی													
ب) طولانی‌ترین مرز ایران با این کشور	۲) ارمنستان													
ج) همسایگی پاکستان و افغانستان در شرق ایران	۳) موقعیت مطلق													
د) کوتاه‌ترین مرز ایران با این کشور	۴) عراق													
	۵) آذربایجان													
۱۴	مرز چگونه پدیده‌ای است؟ از جمله سوالات تعریفی که زیاد می‌آید.	۰/۵												
۱۵	دو مورد از دلایل اهمیت خلیج فارس را بنویسید.	۱												
درس چهارم														
۱۶	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. دشت لوت در نتیجه انحلال مواد آهکی و هموار شدن زمین به وجود آمده است.	۰/۲۵												

۰/۲۵

۱۷ گزینه صحیح را انتخاب کنید.

با توجه به تصویر مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) به علت خروج گاز یا بخار آب از اعماق زمین به بالا به وجود می‌آیند.
- (۲) معمولاً گنبدی یا مخروطی شکل هستند.
- (۳) این پدیده در نزدیکی ناهمواری‌های مریخی به وجود آمده است.
- (۴) در استان کرمان و جنوب استان هرمزگان به وجود آمده‌اند.

۰/۵

تعریف مفاهیمی همچون دشت و یلگه و علل پدایش و فرسایش آن‌ها بسیار مهم هستند.

۱۸ دشت را تعریف کنید.

۰/۵

۱۹ رشته کوه زاگرس چگونه به وجود آمده است؟

۰/۵

۲۰ دو قله آتشفشانی منطقه کوهستانی آذربایجان را بنویسید.

۱

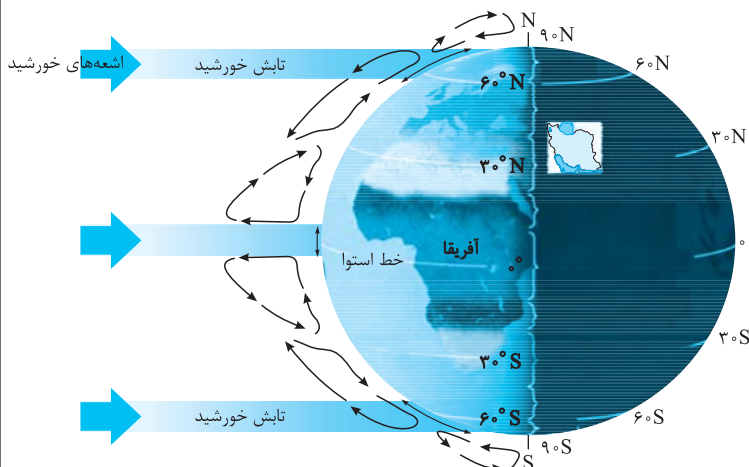
۲۱ علل پدایش جلگه‌ها را نام ببرید.

۱

۲۲ طوفان‌ها و بادهای شدید چگونه باعث فرسایش در دشت‌ها می‌شوند؟

درس پنجم

۰/۵

۲۳ متن زیر دارای دو مفهوم نادرست است. با توجه به تصویر،

آن‌ها را اصلاح کنید و سپس در پاسخ برگ بنویسید.

«در اطراف خط استوا به دلیل گرم بودن و صعود هوا کمربند پرفشار حاره‌ای تشکیل می‌شود و آب‌وهوا گرم و مرطوب است. در اطراف مدار رأس‌السرطان و رأس‌الجدی به دلیل فرونشینی هوا کمربند کم‌فشار حاره‌ای تشکیل می‌شود و آب‌وهوا گرم و خشک است.»

۱

۲۴ عبارت مناسب را از داخل کمانک () انتخاب کنید.

(الف) حالت آبی و زودگذر جو (هوا - آب‌وهوا) نام دارد.

(ب) با افزایش هر ۱۰۰۰ متر ارتفاع در لایه تروپوسفر دمای هوا حدود ۶ درجه (کاهش - افزایش) می‌یابد.

(ج) مهم‌ترین سامانه بارشی در ایران توده هوای (مرطوب غربی - مرطوب موسمی) است.

(د) مهم‌ترین کمربندهای خشک و بیابانی کره زمین در اثر عامل (پرفشار جنب حاره‌ای - کم‌فشار حاره‌ای) به وجود آمده‌اند.

۰/۲۵

۲۵ گزینه صحیح را انتخاب کنید.

کدام گزینه از دلایل ایجاد بیابان در ایران نیست؟

- (۱) دوری از دریاها و منابع رطوبتی
- (۲) عامل پرفشار جنب حاره‌ای
- (۳) جهت رشته کوه‌های البرز و زاگرس
- (۴) ورود توده هوای سودانی

۰/۵

۲۶ آب‌وهوا را تعریف کنید.

۰/۷۵

۲۷ با توجه به متن زیر به سؤال پاسخ دهید.

«کشور ما آب‌وهوای متنوعی دارد. برای مثال، در حالی که زندگی مردم اردبیل با برف و سرما آمیخته شده، ساحل‌نشینان خلیج فارس ممکن است سال‌ها بارش برف را در محل زندگی خود نبینند. این گوناگونی آب‌وهوا سبب تنوع در چشم‌اندازهای طبیعی و فرهنگی ایران شده است.»

مهم‌ترین عوامل تنوع آب‌وهوایی ایران چیست؟

۱

۲۸ آب‌وهوای گرم و خشک را با آب‌وهوای گرم و شرجی مقایسه کنید.

۱۵

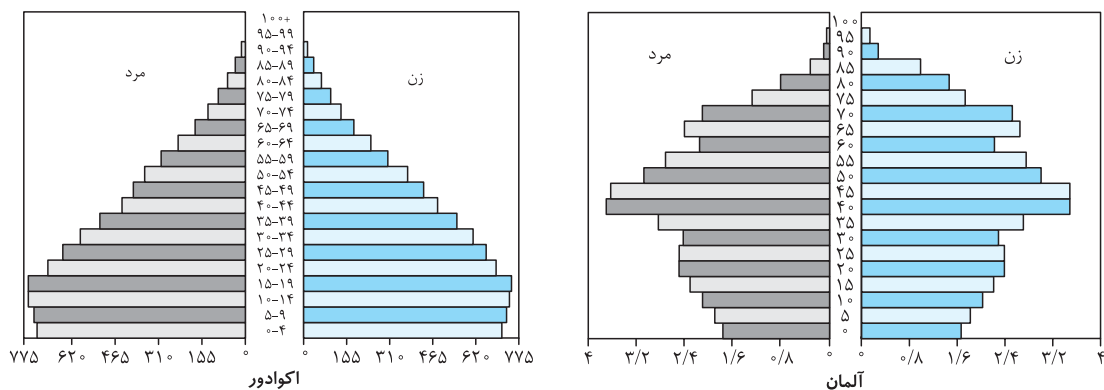
جمع نمرات

ردیف	نمره	سوال												
۱	۱	<p>درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص نمایید.</p> <p>الف) شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی با دانش جغرافیا ممکن است.</p> <p>ب) دریاچه هامون در استان سیستان و بلوچستان، از دریاچه‌های دائمی ایران است.</p> <p>ج) در مطالعات جمعیتی با بررسی ساختمان جمعیت، ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری آن، مورد مطالعه قرار می‌گیرد.</p> <p>د) در ایران بسیاری از امکانات خدماتی، از طریق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی انجام می‌شود.</p>												
۲	۱	<p>عبارت مناسب را از داخل کمانک () انتخاب کنید.</p> <p>الف) گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع کوهستانی، عملکرد (مثبت - منفی) انسان است.</p> <p>ب) تجزیه و تحلیل تغییرات جمعیت شاغل یک سکونتگاه، در مرحله (پردازش اطلاعات - نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها) صورت می‌گیرد.</p> <p>ج) بر اثر انحلال مواد آهکی و هموار شدن زمین‌ها، دشت (ارژن - کاکان) ایجاد شده است.</p> <p>د) پرورش کرم ابریشم از فعالیت‌های اقتصادی بخش (صنعت - کشاورزی) محسوب می‌شود.</p>												
۳	۱	<p>گزینه صحیح را انتخاب کنید.</p> <p>الف) کدام سؤال کلیدی در جغرافیا، به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده‌ها می‌پردازد؟</p> <p>(۱) چرا (۲) چه موقع (۳) چه چیز (۴) چه طور</p> <p>ب) مهم‌ترین کمربندهای خشک و بیابانی کره زمین بر اثر چه عواملی به وجود آمده است؟</p> <p>(۱) ورود توده‌های هوا (۲) پرفشار جنب حاره‌ای (۳) دوربودن از دریاها (۴) جهت رشته‌کوه‌ها</p> <p>ج) کدام گزینه از ویژگی‌ها و قابلیت‌های منحصربه‌فرد دریای عمان می‌باشد؟</p> <p>(۱) عمق مناسب دریا (۲) مراکز صید مروارید (۳) وجود انواع ماهیان خاوباری (۴) بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان</p> <p>د) اگر نرخ رشد جمعیت کشوری ۲ درصد باشد، بعد از چند سال جمعیت این کشور دو برابر خواهد شد؟</p> <p>(۱) ۱۷ (۲) ۳۵ (۳) ۷۰ (۴) ۱۴۰</p>												
۴	۱	<p>با توجه به جدول، شکل سکونتگاه‌ها را به ویژگی آن‌ها ارتباط دهید. (یک مورد در ستون سمت چپ اضافه می‌باشد).</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>ویژگی</th> <th>شکل سکونتگاه</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>(۱) حول محورهای ارتباطی (ریلی - جاده‌ای) شکل گرفته است.</td> <td>الف) شهر شطرنجی</td> </tr> <tr> <td>(۲) خانه‌ها با فاصله از هم قرار دارند.</td> <td>ب) روستای متمرکز</td> </tr> <tr> <td>(۳) در اطراف چشمه‌ها و مظهر قنات گسترش یافته است.</td> <td>ج) شهر خطی</td> </tr> <tr> <td>(۴) دارای یک مرکز اصلی (میدان) است.</td> <td>د) روستای پراکنده</td> </tr> <tr> <td>(۵) دارای یک شبکه مستطیل شکل از راه‌های ارتباطی می‌باشد.</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	ویژگی	شکل سکونتگاه	(۱) حول محورهای ارتباطی (ریلی - جاده‌ای) شکل گرفته است.	الف) شهر شطرنجی	(۲) خانه‌ها با فاصله از هم قرار دارند.	ب) روستای متمرکز	(۳) در اطراف چشمه‌ها و مظهر قنات گسترش یافته است.	ج) شهر خطی	(۴) دارای یک مرکز اصلی (میدان) است.	د) روستای پراکنده	(۵) دارای یک شبکه مستطیل شکل از راه‌های ارتباطی می‌باشد.	
ویژگی	شکل سکونتگاه													
(۱) حول محورهای ارتباطی (ریلی - جاده‌ای) شکل گرفته است.	الف) شهر شطرنجی													
(۲) خانه‌ها با فاصله از هم قرار دارند.	ب) روستای متمرکز													
(۳) در اطراف چشمه‌ها و مظهر قنات گسترش یافته است.	ج) شهر خطی													
(۴) دارای یک مرکز اصلی (میدان) است.	د) روستای پراکنده													
(۵) دارای یک شبکه مستطیل شکل از راه‌های ارتباطی می‌باشد.														
۵	۱	<p>جمله‌های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.</p> <p>الف) یکی از زیباترین و فعال‌ترین پدیده‌های رشته‌کوه زاگرس، است.</p> <p>ب) به خلیج‌های کوچک سواحل خلیج فارس می‌گویند.</p> <p>ج) قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه‌های شناخته‌شده در ایران، سکونتگاه است.</p> <p>د) بزرگ‌ترین بخش صنعتی کشورمان بعد از نفت و گاز، صنایع است.</p>												
۶	۰/۵	<p>در جمله زیر کلمات نادرست را تشخیص داده و جمله صحیح را در پاسخ‌برگ بنویسید.</p> <p>«در ایران بیشتر بارش‌ها در اوایل فصل پاییز تا اواخر فصل بهار می‌بارد، به این دلیل هر چه به پایان این دوره نزدیک‌تر می‌شویم، آبدهی رودها بیشتر می‌شود.»</p>												
۷	۰/۵	<p>چرا توجه به گردشگری، برای کشور عزیزمان ایران اهمیت بسیاری دارد؟ (۲ مورد)</p>												
۸	۰/۵	<p>هر یک از شکل‌های زیر به کدام یک از توانمندی‌های گردشگری ایران اشاره می‌کند؟</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>شکل «ب»</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>شکل «الف»</p> </div> </div>												

	تاریخ آزمون: خرداد ۱۴۰۳	رشته: کلیه رشته‌ها	جغرافیای ایران
	مدت آزمون: ۸۰ دقیقه	پایه دهم	نوبت دوم

۱	<p>هر یک از جملات زیر به کدام موقعیت جغرافیایی ایران اشاره می‌کند؟ الف) ایران بین عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در نیم‌کره شمالی واقع شده است. ب) ایران در سواحل شمالی با دریای خزر و در سواحل جنوبی با خلیج فارس و دریای عمان مرز دریایی دارد.</p>	۹
۱	<p>در دهه‌های اخیر مخاطراتی همچون ریزش و لغزش در جاده‌ها و دامنه‌های البرز بیشتر شده است، فعالیت‌های انسانی تأثیرگذار در این زمینه را بنویسید. (۴ مورد)</p>	۱۰
۱/۵	<p>متن زیر را با دقت بخوانید و به سوالات مطرح شده پاسخ دهید. «لیلا دانش‌آموز یکی از شهرهای جنوب ایران است. او هر روز صبح در کنار آب‌های خلیج فارس به تماشای طلوع آفتاب می‌نشیند. خانواده لیلا از سال‌های بسیار دور در این منطقه زندگی می‌کنند و معیشت آن‌ها به دریا وابسته است. شهر لیلا در اغلب روزهای سال، دما و رطوبت بالایی دارد.» الف) شهر محل زندگی لیلا چه نقشی دارد؟ ب) این شهر چه نوع آب‌وهوایی دارد؟ ج) شهر محل زندگی لیلا در دشت واقع شده است یا در جلگه؟ یک دلیل برای آن بنویسید. د) دو مورد از ارزش‌های اقتصادی این شهر را بنویسید.</p>	۱۱
۱	<p>با توجه به عرض جغرافیایی دو شهر بندرعباس و تبریز بر روی نقشه، این دو شهر را از نظر زاویه تابش خورشید و تأثیر آن بر دما با یکدیگر مقایسه کنید.</p>	۱۲
		
۱	<p>با توجه به تشدید بحران ریزگردها در دهه‌های اخیر، به سوالات زیر پاسخ دهید. الف) دو مورد از عواملی که باعث شکل‌گیری بحران ریزگردها در منطقه شده است را بنویسید. ب) برای مقابله با پدیده ریزگردها دو مورد از راهکارهای پیشنهادی را بنویسید.</p>	۱۳
۰/۷۵	<p>هر یک از ویژگی‌های زیر مربوط به کدام یک از کانون‌های آتشفشانی است؟ الف) حداقل در هشت ماه از سال، بیش از ۵۰۰ میلی‌متر بارش دارد. ب) در کوهستان‌های نزدیک به مناطق گرم و خشک که بارش‌های کوتاه رخ می‌دهد، این نوع کانون‌ها شکل می‌گیرد. ج) کانون آتشفشانی که در فصول سرد سال، ذخیره برف خود را تا ابتدای ماه‌های گرم حفظ می‌کند.</p>	۱۴
۱	<p>با توجه به ویژگی‌های هر گزینه، کلمه مناسب را برای آن انتخاب کرده و در پاسخ‌برگ بنویسید.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 10px auto;"> <p>دریاچه ارومیه - کرخه - سبلان - کاسپین - بوموسی</p> </div> <p>الف) جزیره مهم ایران در خلیج فارس می‌باشد. ب) رودی مهم که به خلیج فارس می‌ریزد. ج) یکی از نام‌های قدیمی آن چیچست بوده است. د) دریاچه آتشفشانی که اغلب مواقع سال یخ بسته است.</p>	۱۵
۱	<p>به سوالات زیر در ارتباط با دریاچه ارومیه پاسخ دهید. الف) آب این دریاچه چگونه تأمین می‌شود؟ ب) از دلایل اهمیت این دریاچه دو مورد را بنویسید.</p>	۱۶

۱۷ با توجه به هرم‌های سنی به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- الف) میزان رشد موالید در کدام کشور بیشتر است؟
 ب) کدام کشور درصد جمعیت فعال اقتصادی بیشتری دارد؟
 ج) اگر سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید ادامه پیدا کند، کشور با چه مشکلاتی روبه‌رو خواهد شد؟ (۲ مورد)

۱۸ اثرات مهاجرت بر مکان مبدأ و مقصد را بنویسید. (۴ مورد)

- ۱۹ به سؤالات زیر در ارتباط با تقسیمات کشوری ایران پاسخ دهید.
 الف) پس از ورود آریاییان به فلات ایران و در نخستین مرحله زندگی اجتماعی، به آبادی کوچک چه می‌گفتند؟
 ب) چرا کشور را به واحدهای کوچک‌تر تقسیم می‌کنند؟ (۲ مورد)
 ج) شهرستان توسط چه کسی اداره می‌شود؟

۲۰ از دیدگاه علم جغرافیا کدام شکل، یک سکونتگاه را نشان می‌دهد؟ دلایل خود را توضیح دهید.

شکل (۲) - خانه عباسیان - کاشان

شکل (۱) - روستای جاغرق - استان خراسان رضوی

۲۱ با وجود این که فعالیت‌های زراعی در کشورمان بسیار گوناگون است، آیا در تأمین برخی محصولات زراعی به واردات وابسته‌ایم؟ دلایل خود را بنویسید. (۴ مورد)

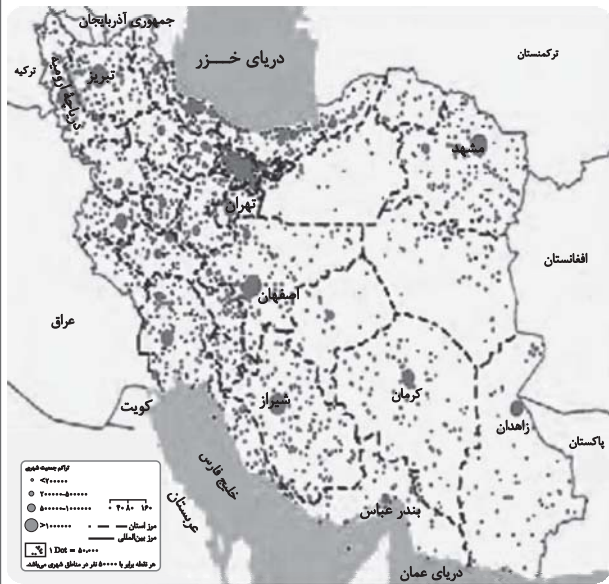
۲۰ جمع نمرات

ردیف	نمره
------	------

۱ درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید.
 الف) کشف ناشناخته‌های جهان، تفاوت میان نگرش جغرافی‌دان با سایر دانشمندان رشته‌های علوم است.
 ب) ممکن نیست بعد از مرحله تدوین فرضیه تحقیق نتایج تحقیقات قبلی و مرتبط با بیان مسئله پژوهش مورد بررسی قرار بگیرد.
 ج) جریان آب حاصل از بارندگی یکی از دلایل ناپایداری دامنه شمالی البرز است.
 د) تنوع خدمات و شمار جمعیت در چند روستا، از بخش بیشتر و از دهستان کم‌تر است.

۲ عبارت مناسب را از داخل کمانک () انتخاب کنید.
 الف) احداث تونل مانس در سال ۱۹۸۶ براساس تصمیم دولت‌های انگلیس و فرانسه در حوزه جغرافیای (طبیعی - انسانی) جای دارد.
 ب) تنوع زیستی ایران با وجود زیست‌بوم‌های بسیار گوناگون در کشور برای گردشگری (ژئوتوریسم - طبیعت‌گردی) بسیار مناسب است.
 ج) عبارت «پراکندگی جمعیت در نواحی مختلف کشور متفاوت است.» با سؤال (کجا - چگونه) مطابقت دارد.
 د) کانون‌های آبگیر (دائمی - اتفاقی) در مناطقی شکل می‌گیرد که استفاده از بادگیر را در معماری خود دارند.

۳ گزینه صحیح را انتخاب کنید.
 الف) کدام گزینه با دلایل شکل‌گیری کوه‌های بشاگرد مطابقت دارد؟
 ۱) تکامل فرسایش بادی و آبی
 ۲) برخورد خرده صفحات عمان و ایران
 ۳) عوامل درونی و خروج گاز و بخار آب از اعماق زمین
 ۴) جابه‌جایی رسوبات رودخانه‌ای و تشکیل شکل‌های جدیدی از ناهمواری
 ب) در خصوص تاریخچه تقسیمات کشوری ایران، کدام گزینه به خط زمان درستی از موارد مطرح شده اشاره دارد؟
 A) در این دوره به واحدهایی تحت عنوان ایالت تقسیم می‌شد.
 B) در این دوره به چهار ایالت و دوازده ولایت، تقسیم می‌شد.
 C) به قسمت‌های ایالت، خوره، تسوگ و رستاک تقسیم شده بود.
 D) به قسمت‌های ایالت، ولایت، بلوک و قصبه تقسیم شده بود.
 ۱) جدیدتر → A B C D ← قدیمی‌تر
 ۲) جدیدتر → C B A D ← قدیمی‌تر
 ۳) جدیدتر → C A D B ← قدیمی‌تر
 ۴) جدیدتر → D B A C ← قدیمی‌تر

ج) کدام گزینه دلیل مناسبی برای تمرکز سکونتگاه‌ها در نیمه غربی کشور است؟
 ۱) تمرکز سکونتگاه‌ها در مناطق پایکوهی، بیشتر است.
 ۲) میان ناهمواری‌ها و تراکم جمعیت ارتباط نزدیکی وجود دارد.
 ۳) کلیه ساکنان یک منطقه به دلیل عوامل مشترک جابه‌جا می‌شوند.
 ۴) بخش اعظم سرزمین ما را نواحی مرتفع و کوهستانی تشکیل می‌دهد.
 د) همه عبارت‌ها، مفهوم نادرستی از «نقش شهر» را بیان می‌کنند، به جز:
 ۱) بسیاری از سکونتگاه‌های سیاسی و اداری، همانند یکدیگرند.
 ۲) نقش سکونتگاه‌ها، در طول زمان تغییرات کم‌تری دارد.
 ۳) نقش هر سکونتگاه براساس وضعیت طبیعی آن تعیین می‌شود.
 ۴) اغلب سکونتگاه‌ها چند نقش دارند و یکی از آن‌ها را ایفا می‌کنند.

۴ عبارتهای سمت راست مربوط به ویژگی‌های انواع صنایع است. هر یک از آن‌ها را به صنعت مربوط به خود در سمت چپ وصل کنید. (یک مورد در سمت چپ اضافه است.)

صنعت	ویژگی
۱) خودروسازی	الف) صنعتی که در تولید انواع لاستیک، پلاستیک و شوینده کاربرد دارد.
۲) فلزات اساسی	ب) صناعی که در سند چشم‌انداز به آن توجه خاص شده است.
۳) دفاعی	ج) این صنایع، ضامن استقلال، خودکفایی و امنیت کشور است.
۴) پتروشیمی	

پاسخنامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۲۱- ساختمان زمین (۰/۲۵)، مقاومت سنگ (۰/۲۵)، عمق آب (۰/۲۵) و تراکم آبرفت (۰/۲۵)
- ۲۲- طوفان‌ها و باده‌ها، تپه‌ها و دیگر پدیده‌های طبیعی مثل شوره‌زارها و دشت‌های ریگی (۰/۵) را از نظر وسعت و مکان تغییر می‌دهند. (۰/۵)
- ۲۳- در اطراف خط استوا به دلیل گرم‌بودن و صعود هوا کمربند کم‌فشار حاره‌ای (۰/۲۵) تشکیل می‌شود. در اطراف مدار رأس‌السرطان و رأس‌الجدی کمربند پرفشار جنب حاره‌ای (۰/۲۵) تشکیل می‌شود.
- ۲۴- الف) هوا (۰/۲۵)
- ب) عناصر جوی غالب در یک منطقه در درازمدت آب‌وهوا نام دارد.
- ج) کاهش (۰/۲۵)؛ با افزایش ارتفاع، دما کاهش می‌یابد؛ پس در نواحی کوهستانی کشور، آب‌وهوا سردتر و در دشت‌های داخلی کشور که ارتفاع کم‌تری دارند، آب‌وهوا گرم‌تر است.
- د) مرطوب غربی (۰/۲۵)؛ توده‌های مرطوب غربی در دوره سرد سال وارد کشور می‌شود و موجب ریزش برف و باران می‌شود.
- ه) پرفشار جنب حاره‌ای (۰/۲۵)؛ مهم‌ترین کمربندهای خشک و بیابانی کره زمین در اثر عامل پرفشار جنب حاره‌ای به وجود آمده که کشور ما هم در داخل این کمربند خشک قرار دارد.
- ۲۵- گزینه «۴» (۰/۲۵)؛ دوربودن از منابع رطوبتی، پرفشار جنب حاره‌ای و جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس از جمله عوامل ایجاد بیابان در ایران است.
- ۲۶- مجموعه عناصر جوی غالب در یک منطقه در درازمدت (۰/۵)
- ۲۷- ۱) موقعیت جغرافیایی (۰/۲۵)، ۲) میزان ارتفاع و جهت کوهستان‌ها (۰/۲۵)، ۳) ورود توده‌های هوا به کشور (۰/۲۵)
- ۲۸- در آب‌وهوای گرم و خشک بارش کم و خشکی هوا و اختلاف شدید دما، فقر پوشش گیاهی و تبخیر زیاد است (۰/۵) و در آب‌وهوای گرم و شرجی، بارندگی اندک، رطوبت نسبی بالا و میانگین دمای بالای سالیانه بالاست. (۰/۵)

آزمون شماره ۲ (نوبت اول)

- ۱- نادرست (۰/۲۵)؛ رابطه بین جغرافیا با سایر علوم دوسویه بوده و در یک جریان دوطرفه از یافته‌ها و داده‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.
- ۲- محیط جغرافیایی (۰/۲۵)؛ محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.
- ۳- الف) ۳ (جغرافیای روستایی) (۰/۲۵)؛ جغرافیای جمعیت، رفتاری، فرهنگی، نظامی، شهری، اقتصادی، تاریخی و سیاسی از زیرشاخه‌های جغرافیای انسانی است.
- ب) ۱ (ژئومورفولوژی) (۰/۲۵)؛ آب‌وهواشناسی، جغرافیای آب‌ها، جغرافیای خاک‌ها و جغرافیای زیستی از دیگر زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی است.
- ج) ۲ (کار توگرافی) (۰/۲۵)؛ سنجش از دور و روش‌های کمی در جغرافیا از دیگر زیرشاخه‌های فنون جغرافیایی است.
- ۴- برای رفع نیازهای خود (۰/۲۵) و در نتیجه محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود. (۰/۵)
- ۵- نادرست (۰/۲۵)؛ در گام چهارم پژوهش، پردازش اطلاعات صورت می‌گیرد که حذف اطلاعات غیرضروری و حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش است.
- ۶- چه کسی یا چه کسانی (۰/۲۵)؛ «چه کسانی یا کدام فعالیت‌ها در این پدیده اثر گذاشته است؟»
- ۷- گزینه «۴» (۰/۲۵)؛ گام دوم مراحل پژوهش یعنی تدوین فرضیه و نقش راهنما را دارد.
- ۸- پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به سؤال تحقیق است. (۰/۵)

- ۱- نادرست (۰/۲۵)؛ جغرافیای روستایی زیرشاخه جغرافیای انسانی محسوب می‌شود. شاخه‌های جغرافیا: جغرافیای انسانی - جغرافیای طبیعی - فنون جغرافیایی
- ۲- الف) پدیده (۰/۲۵)؛ پدیده می‌تواند عوارض طبیعی یا انسان‌ساخت باشد.
- ب) دید ترکیبی (۰/۲۵)؛ چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی که حاصل روابط متقابل انسان و محیط است، سبب می‌شود جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل‌نگری، موضوعات را مطالعه و بررسی کند.
- ۳- گزینه «۳» (۰/۲۵)؛ جغرافیای زیستی از شاخه‌های جغرافیای طبیعی به شمار می‌رود.
- ۴- ۱) درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها (۰/۲۵) ۲) نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها (۰/۲۵)
- ۵- انسان (۰/۲۵) و محیط (۰/۲۵) دو عامل مهم علم جغرافیا است.
- ۶- نادرست (۰/۲۵)؛ سؤال چه موقع، به روند زمانی موضوعات می‌پردازد.
- ۷- سؤال «کجا» با رکن اساسی جغرافیا یعنی مکان وقوع پدیده‌ها سروکار دارد.
- ۷- چه‌طور (۰/۲۵)؛ «زمینه‌های به‌وجودآورنده این پدیده چیست؟»
- ۸- گزینه «۳» (۰/۲۵)؛ مرحله سوم: جمع‌آوری اطلاعات، مرحله چهارم: پردازش اطلاعات
- ۹- مراحل پژوهش جغرافیا: ۱) بیان مسئله ۲) تدوین فرضیه ۳) جمع‌آوری اطلاعات ۴) پردازش اطلاعات ۵) نتیجه‌گیری
- ۹- روش کتابخانه‌ای (۰/۲۵)، روش میدانی (۰/۲۵)
- ۱۰- فرضیه‌های پژوهشگر به میزان دانش (۰/۲۵)، تجربیات (۰/۲۵) و سوابق پژوهشی (۰/۲۵) در دسترس او بستگی دارد.
- ۱۱- درست (۰/۲۵)؛ ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در جنوب منطقه معتدله نیم‌کره شمالی و هم‌چنین در ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی واقع شده است.
- ۱۲- موقعیت نسبی (۰/۲۵)؛ موقعیت نسبی هر کشور، محل قرارگیری آن نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها و کانال‌ها است.
- ۱۳- الف) ۳ (موقعیت مطلق) (۰/۲۵)؛ محل دقیق هر پدیده با توجه به طول و عرض جغرافیایی ب) ۴ (عراق) (۰/۲۵)
- ج) ۱ (موقعیت نسبی) (۰/۲۵)؛ محل قرارگیری هر مکان، نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود
- د) ۲ (ارمنستان) (۰/۲۵)
- ۱۴- مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه (۰/۵)
- ۱۵- ۱) بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان که حدود ۶۶ درصد ذخایر نفت و ۲۸ درصد ذخایر گاز طبیعی را در خود جای داده است.
- ۲) ارزش فرهنگی سیاسی، زیرا خلیج فارس در مرکز و قلب ناحیه جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام قرار دارد.
- ۳) ارزش و نقش ارتباطی بین سه قاره آفریقا، اروپا و آسیا دارد.
- ۴) یکی از کانون‌های ثروتمند جهان به واسطه صدور و فروش نفت است. (ذکر دو مورد کافی است، هر مورد ۰/۵)
- ۱۶- نادرست (۰/۲۵)؛ دشت لوت در نتیجه گسل خوردگی و فرونشست بخشی از پوسته زمین شکل گرفته است.
- ۱۷- گزینه «۴» (۰/۲۵)؛ شکل صورت سؤال یک گل‌فشان را نشان می‌دهد. گل‌فشان‌ها در استان هرمزگان و جنوب استان سیستان و بلوچستان دیده می‌شوند.
- ۱۸- سرزمین‌های هموار یا نسبتاً هموار که حصار کوهستانی آن‌ها را فراگرفته است. (۰/۵)
- ۱۹- از برخورد صفحه عربستان و صفحه اوراسیا به وجود آمده است. (۰/۵)
- ۲۰- سهنند (۰/۲۵) و سیلان (۰/۲۵)

درس نامه توپ برای شب امتحان

عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی

به دو شکل است:

الف) با درک توان محیط طبیعی، از محیط استفاده می‌کند. مانند زمانی که با هدف رفع نیاز، کشاورزی می‌کند (عملکرد مثبت).

ب) با نگاه سودجویانه و با هدف رسیدن به خواسته‌ها، از محیط استفاده می‌کند (عملکرد منفی).

نکته: شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست.

← به همین دلیل، جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

محیط‌های جغرافیایی

ارتباط انسان با محیط طبیعی و تغییراتی که به دنبال این ارتباط توسط انسان در محیط طبیعی به وجود می‌آید، سبب شده است تا بخش‌هایی از محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل شود؛ بنابراین شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی، حاصل روابط متقابل انسان و محیط است.

کل‌نگری یا دید ترکیبی

چون اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با هم عمل می‌کنند، جغرافی دانان باید به طور همه‌جانبه و جامع، پدیده‌ها را با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان در نظر بگیرند. داشتن دید ترکیبی یا کل‌نگری این امکان را برای جغرافی دانان فراهم می‌کند.

😊 شناخت پدیده‌ها (طبیعی، انسانی) درک ویژگی‌ها و ارتباط میان آن‌ها را دید ترکیبی می‌گویند. (مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان) به طور مثال جغرافی دانان با دیدن روستای پالنگان در کامیاران (در کتاب مریوان نوشته شده است.) از خود سؤال می‌کنند آیا شیب منطقه برای توسعه سکونتگاه مناسب بوده است؟ هم‌چنین می‌توانند با مطالعه میزان منابع آب، امکان توسعه روستا را پیش‌بینی کنند.

⚠️ سؤالاتی که جغرافی دانان با دیدن یک منطقه از خود می‌پرسند و پیش‌بینی‌هایی که انجام می‌دهند، به ارائه راه‌حل‌هایی منجر خواهد شد که همه آن‌ها نتیجه داشتن دید ترکیبی یا کل‌نگری است.

روش مطالعه و پژوهش در جغرافیا

در محیط جغرافیایی، اجزا و عوامل محیطی در ارتباط با یکدیگر، عمل می‌کنند، به همین دلیل جغرافی دانان با دید ترکیبی، به مطالعه محیط می‌پردازند.

سؤالات کلیدی در جغرافیا

شش سؤال کلیدی عبارت‌اند از: کجا؟ چه چیزی؟ چرا؟ چه موقع؟ چه کسی؟ چه طور؟

نکته: سؤال کجا؟ با مکان وقوع پدیده‌ها سروکار دارد، به همین دلیل رکن اساسی جغرافیا است.

سؤال «چه چیز؟» بر ماهیت هر پدیده یا مسئله دلالت دارد.

سؤال «چرا؟» به علت وقوع پدیده می‌پردازد.

سؤال «چه موقع؟» به روند زمانی موضوعات می‌پردازد.

سؤال «چه کسی؟» یا «چه کسانی؟» انسان و روابط متقابل او با محیط و فعالیت‌ها و برنامه‌های انسانی که بر شکل‌گیری پدیده تأثیر داشته است را بررسی می‌کند.

سؤال «چه طور؟» سیر تکوین و تحول پدیده را بررسی می‌کند.

مراحل پژوهش در جغرافیا

انسان برای پاسخ‌دادن به حس کنجکاوی و شناخت خود از جهان، از روش‌های علمی مختلف استفاده می‌کند.

درس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر

اطلاعات مربوط به کره زمین مانند زیستگاه‌های مختلف، آب‌وهوا، رودها و کوه‌ها و حتی مسائل مربوط به آداب و رسوم و سنت‌ها، دانش ما را از محیط پیرامون و سایر مکان‌ها افزایش می‌دهد.

واژه جغرافیا

برای اولین بار توسط اراتوستن، دانشمند یونانی ارائه شد، و شامل کلمات GEO (زمین) و GRAPHY (ترسیم) است.

به نظر اراتوستن، جغرافیا، علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان است.

جغرافیا چیست؟

از قدیمی‌ترین دانش‌های بشری به شمار می‌رود و به انسان کمک می‌کند تا با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود و از آن‌ها برای بهبود زندگی استفاده کند.

😊 جغرافیا بدون شناخت ویژگی‌های طبیعی و انسانی و درک روابط میان این دو، مفهومی نخواهد داشت.

← جغرافیا علم بررسی روابط متقابل انسان و محیط است.

😊 مهم‌ترین هدف دانش جغرافیا، کمک به انسان برای بهتر زندگی کردن است.

ارتباط بین علوم و فنون مختلف جغرافیا و شاخه‌های آن

جغرافیا با کمک گرفتن از سایر علوم به سؤالات خود پاسخ می‌دهد.

علم جغرافیا از یافته‌های علوم دیگر استفاده کرده و با یک دید همه‌جانبه بررسی‌ها و مطالعات خود را در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها انجام می‌دهد، در واقع رابطه جغرافیا و سایر علوم، دوسویه است و در یک جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.

😊 با دقت به مدل کتاب در صفحه ۳ متوجه می‌شویم، شاخه‌های دانش جغرافیا بخشی از اطلاعات خود را از سایر رشته‌های علوم به دست می‌آورند؛ مثلاً جغرافیای زیستی از شاخه‌های جغرافیای طبیعی است که بخشی از اطلاعات خود را از زیست‌شناسی کسب می‌کند و یا کارتوگرافی (نقشه‌کشی) از فنون جغرافیایی است که بخشی از اطلاعات خود را از هندسه به دست می‌آورد.

⚠️ حتماً شکل کتاب که مربوط به ارتباط جغرافیا و سایر رشته‌های علوم است را با دقت بخوانید.

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا } ۱- مکان
} ۲- روابط متقابل انسان با محیط

۱- مکان

به محل معین یا جایی گفته می‌شود که فعالیت‌های انسان در آن شکل می‌گیرد. مثل: خانه، مدرسه، مزرعه و ...

نکته: در هر مکان پدیده‌های مختلفی وجود دارد که بر یکدیگر تأثیر می‌گذارد و از هم تأثیر می‌پذیرد و این روند به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد که نتیجه آن تغییر شکل مکان‌ها خواهد بود.

مثال: در یک روستا، خاک، آب و ... بر نوع اشتغال تأثیر می‌گذارند.

⚠️ به عوارض طبیعی و یا انسان‌ساخت که به صورت واقعیت‌ها و یا رویدادهای جغرافیایی قابل مشاهده و محسوس باشند، پدیده گفته می‌شود. مانند خاک و نیروی انسانی

۲- روابط متقابل انسان با محیط

⚠️ انسان و محیط، دو عامل مهم در علم جغرافیا هستند و محیط طبیعی، مجموعه‌ای متعادل است.

هوش و استعداد انسان از یک طرف و در اختیار داشتن فناوری‌های جدید از طرف دیگر، میزان دسترسی انسان به محیط را افزایش داده است و سبب شده است که انسان در محیط طبیعی تأثیر بگذارد.

محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.

مراحل پژوهش جغرافیایی

- ۱- طرح سؤال و بیان مسئله
 - ۲- تدوین فرضیه
 - ۳- جمع‌آوری اطلاعات
 - ۴- پردازش اطلاعات
 - ۵- نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها
- شامل ۵ مرحله است:

حتماً نام مراحل و شماره مقابل آن‌ها را، به خاطر بسپارید.

گام اول: طرح سؤال و بیان مسئله: پژوهشگر ابتدا باید مسئله‌ای را که در ذهنش پدید آمده است را به صورت واضح، روشن و به شکل سؤال‌ی بیان کند.

نکته: بیان مسئله نباید به شکل جملات خبری، کلی و نامعلوم باشد.

اهمیت مسئله مورد تحقیق در این مرحله بیان می‌شود.

نکته: پژوهشگر با مطالعه پیشینه و نتایج پژوهش دیگران، نسبت به موضوع مورد تحقیق، اطلاعات بیشتری پیدا می‌کند و بی‌خواهد برد که سؤال مورد نظر او، قبلاً مطرح شده است یا خیر؟

گام دوم: تدوین فرضیه: فرضیه، پیشنهادها و خبرهای اولیه‌ای هستند که پژوهشگر ارائه می‌کند. در واقع پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به سؤال تحقیق است.

فرضیه‌سازی از مراحل حساس پژوهش است، زیرا:

✓ فرضیه‌ها، نقش راهنمای پژوهش را دارند.

✓ فرضیه‌ها می‌توانند به فعالیت‌های پژوهشگر جهت بدهند.

✓ فرضیه‌های یک پژوهشگر، سطح دانش، تجربیات و سوابق پژوهشی او را مشخص می‌کند.

گام سوم: جمع‌آوری اطلاعات:

الف) روش کتابخانه‌ای: در تمام پژوهش‌های علمی، مورد استفاده قرار می‌گیرد و تصاویر ماهواره‌ای، عکس‌های هوایی، نقشه، نرم‌افزارهای رایانه‌ای، کتاب و اطلس‌ها و آمارنامه‌ها از جمله منابع کتابخانه‌ای هستند.

ب) روش میدانی: پژوهشگر با برقراری ارتباط مستقیم با مکان مورد مطالعه به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازد. پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده از منابع میدانی هستند.

گام چهارم: پردازش اطلاعات: در این مرحله، اطلاعات غیرضروری حذف می‌شوند و اطلاعات مرتبط با پژوهش حفظ و نگه‌داری می‌شوند.

گام پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها: آخرین مرحله است. پژوهشگر با تجزیه و تحلیل، پاسخ مسئله پژوهش را پیدا می‌کند.

نکته: در این مرحله یا پژوهشگر توانسته است با ارائه دلایل علمی و منطقی، فرضیه خود را تأیید کند که نتیجه آن، ارائه پیشنهاد یا طرح سؤال جدید خواهد بود و یا فرضیه با شکست مواجه شده است. در این صورت پژوهشگر نباید دلسرد و ناامید شود و پژوهش خود را بیهوده ببندارد؛ چون با انجام پژوهش خود توانسته به دیگران کمک نماید و از طرح دوباره مسئله جلوگیری نماید و به کسانی که با این سؤال مواجه شده‌اند، پاسخ دهد.

درس ۳: موقعیت جغرافیایی ایران

موقعیت جغرافیایی هر کشور، از دو نظر قابل مطالعه است: **۱)** موقعیت ریاضی یا مطلق **۲)** موقعیت نسبی

نکته: محل قرارگرفتن هر پدیده در سطح کره زمین، موقعیت جغرافیایی آن پدیده است.

موقعیت ریاضی یا مطلق

هر پدیده یا مکانی که می‌شناسیم، موقعیت ریاضی‌ای دارد که فقط متعلق به آن پدیده است.

نکته: محل نشستن شما در کلاس درس، موقعیت ریاضی شما را در کلاس نشان می‌دهد.

نکته: محل دقیق هر پدیده یا مکان، با توجه به طول و عرض جغرافیایی، موقعیت مطلق یا ریاضی آن محل است.

موقعیت ریاضی ایران

ایران در جنوب منطقه معتدله شمالی و عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۳۹ درجه شمالی و در ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی قرار گرفته است.

گسترش ایران در عرض‌های جغرافیایی سبب تنوع آب‌وهوایی کشور و در نتیجه، تنوع تولیدات کشاورزی، محیط زیست و پیشرفت کشور شده است.

موقعیت نسبی

همه پدیده‌ها، موقعیت نسبی دارند. موقعیت نسبی هر کشور، محل قرارگیری آن کشور را نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها، کانال، خلیج‌ها و منابع اقتصادی نشان می‌دهد.

نکته: محل نشستن شما نسبت به میز معلم یا پنجره کلاس، موقعیت نسبی شما را در کلاستان نشان می‌دهد.

نکته: محل قرارگیری هر مکان، نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود را موقعیت نسبی آن مکان می‌گویند.

موقعیت نسبی ایران

مجاورت ایران با خلیج فارس و تنگه هرمز سبب شده است تا ایران از موقعیت نسبی ممتازی برخوردار باشد، زیرا:

۱) خلیج فارس در گذشته، به دلیل برقراری ارتباط میان سه قاره آفریقا، آسیا، اروپا و امروزه به دلیل آن‌که حلقه‌ای از زنجیره حمل‌ونقل کالا و نفت است، دارای اهمیت می‌باشد.

۲) بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان است؛ زیرا حدود ۶۶ درصد نفت جهان و ۲۸ درصد ذخایر گاز طبیعی جهان را در خود جای داده است.

۳) درآمدها و دلارهای ناشی از صدور و فروش نفت خام سبب شده تا منطقه خلیج فارس یکی از کانون‌های ثروتمند جهان باشد و بازار مصرف بزرگ در این منطقه، سبب جلب توجه صادرکنندگان صنعتی و غیرصنعتی به این منطقه شده است.

۴) خلیج فارس در مرکز و قلب ناحیه جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام است، به همین دلیل دارای ارزش فرهنگی و سیاسی است.

نکته: مجموعه این ارزش‌ها سبب شده است تا قدرت‌های جهانی متوجه خلیج فارس باشند، زیرا تسلط بر تمام یا یکی از این ارزش‌ها می‌تواند موازنه قدرت را در جهان تغییر دهد.

تنگه هرمز:

آبراهه هلالی‌شکلی است که آب‌های آزاد اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می‌کند.

- ۱- دروازه خروجی نفت خلیج فارس است.
 - ۲- گذرگاه تجاری مهم جهان است.
 - ۳- آب‌های آزاد، اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می‌کند.
- مهم‌ترین تنگه راهبردی (استراتژیک) جهان است، زیرا:

دریای عمان:

این دریا به دلیل مجاورت به آب‌های آزاد نظیر دسترسی به اقیانوس هند و داشتن سواحل با قابلیت‌های دفاعی، هم از نظر اقتصادی و هم از نظر نظامی، اهمیت بسیاری دارد.

دریای خزر:

بزرگ‌ترین دریاچه جهان است که به دلیل داشتن منابع نفت و گاز، تولید خاویار، دسترسی به بازار مصرف کشورهای آسیای میانه از موقعیت نسبی بالایی برخوردار است.

مرزهای سیاسی

تعریف مرز: مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه است و نشان می‌دهد سرزمین یک کشور تا کجا امتداد دارد.

نکته: ایران کشور وسیعی است که حدود ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک سیاسی، با همسایگانش دارد و جزء کشورهای پرمسایه است و با ۱۵ کشور، مرز خشکی یا آبی دارد. طولانی‌ترین مرز را با عراق و کوتاه‌ترین مرز را با ارمنستان دارد.

نکته: امکان دسترسی یک کشور با تمام کشورهای جهان از طریق مرزهای هوایی برقرار می‌شود.

چرا راه‌های آبی امکان روابط بازرگانی بیشتری را فراهم می‌کند؟

مجاورت با دریا و دریاچه‌ها امکان دسترسی به خطوط دریایی را فراهم می‌کند. کشور ما، از جمله کشورهایی است که از طریق راه‌های آبی با کشورهای جهان در ارتباط است.

دسترسی به آب‌های آزاد برای هر کشور:

۱) امکان ارتباط با سایر نقاط جهان را فراهم می‌کند.

۲) سبب دستیابی به منابع غذایی و منابع معدنی و سوخت‌های فسیلی می‌شود.